

УДК 637.332.1.(05):330.3

Оксана Тополевська

Oksana Topolevska

**РИНКОВІ ПОТРЕБИ ТА ДИНАМІКА СПОЖИВАННЯ
М'ЯСО-МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ НА РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКАХ УКРАЇНИ ТА СВІТУ****MARKET REQUIREMENTS AND DYNAMICS OF CONSUMPTION OF MEAT AND DAIRY
PRODUCTS AT REGIONAL MARKETS OF UKRAINE AND THE WORLD**

У ринкових умовах головним завданням для розвитку ринку м'ясо-молочної продукції є забезпечення умов розвитку галузі скотарства. У статті наведено структуру валової продукції сільського господарства. Показано динаміку виробництва основних видів продукції тваринництва. Проаналізовано рекомендаційні норми і фактичне споживання на душу населення сільськогосподарської продукції та динаміку чисельності поголів'я худоби та птиці. Досліджено виробництво продукції тваринництва та виробництво продукції молока у світі.

Ключові слова: ринок, регіональний ринок, ринкові потреби, м'ясо-молочна галузь, динаміка споживання, динаміка виробництва, тваринництво.

В рыночных условиях главным заданием для развития рынка мясомолочной продукции является обеспечение условий развития отрасли скотоводства. В статье приведена структура валовой продукции сельского хозяйства. Показана динамика производства основных видов продукции животноводства. Проанализированы рекомендательные нормы и фактическое потребление на душу населения сельскохозяйственной продукции и динамика численности поголовья скота и птицы. Исследовано производство продукции животноводства и производство продукции молока в мире.

Ключевые слова: рынок, региональный рынок, рыночные потребности, мясомолочная отрасль, динамика потребления, динамика производства, животноводство.

In market conditions providing of the development of cattle breeding industry is one of the main tasks for the development of meat and dairy market. The structure of gross products of agriculture is given in the article. The dynamics of production of basic types of products of stock-raising is shown. Recommended norms and actual consumption of agricultural products per head and the dynamics of quantity of cattle and bird population are analyzed. The production of stock-raising products and the production of milk products in the world are investigated.

Keywords: market, regional market, market necessities, meat and milk industry, dynamics of consumption, dynamics of production, stock-raising.

Постановка проблеми. В умовах постійного загострення проблеми забезпечення населення продуктами харчування особливої уваги потребує дослідження стану ринку м'ясо-молочної продукції.

Виробництво продуктів харчування в усі історичні часи було й залишається для людства важливою і життєвою проблемою світового масштабу. Рівень забезпечення населення продовольством розглядається як найважливіший чинник і визначальний критерій рівня соціального життя будь-якої країни, життєздатності її економічної структури і державного устрою. У вирішенні цієї проблеми особлива роль належить м'ясо-молочній промисловості. Ринок м'ясо-молочної продукції є найважливішим сегментом продовольчого ринку країни, сталий розвиток якого має стратегічне значення. Ця сільськогосподарська галузь у розвинених країнах світу посідає провідне місце, рівень її розвитку є визначальним у забезпеченні продовольчої незалежності країни. Виробництво й споживання м'ясо-молочних продуктів у світі складається під впливом природних, економічних, національних і релігійних чинників. Показник споживання є одним із основних при характеристиці рівня життя населення в країні та її регіонах. У комплексі ця група товарів виступає невід'ємним елементом структури виробництва, що забезпечує продовольчу безпеку країни.

М'ясо-молочна галузь становить базис продовольчого комплексу України, але нині перебуває у досить складних умовах. Гостра проблема сьогодення – недовиробництво, дефіцит м'ясо-молочної продукції, хоча через низьку купівельну спроможність населення створюється видимість її перевиробництва. Низький попит на м'ясо-молочну продукцію призводить до адекватного рівня попиту на м'ясо-молочну сировину, пропозиція якої, через високу збитковість, постійно знижується.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Питанням удосконалення розвитку і підвищення ефективності розміщення галузей тваринництва, формування ринку м'ясо-молочної продукції присвячено багато наукових праць українських вчених-аграрників. Серед них наукові розробки М. П. Бутка, М. В. Гладія, В. І. Бойка, П. С. Березівського, О. В. Березіна, М. В. Зубця, В. Н. Зимовця, О. В. Крисального, М. І. Товкача, І. Н. Топіхи, А. А. Омеляненка, В. О. Пабата, В. М. Рабштини та ін. В опрацювання теоретико-методологічних проблем розвитку виробництва м'ясо-молочної продукції в умовах переходу до ринкової економіки значний внесок зробили: В. Г. Андрійчук, П. П. Борщевський, М. Я. Дем'яненко, І. І. Лукінов, М. Й. Малік, В. Я. Месель-Веселяк, Г. М. Підлісецький, В. Г. Рижков, О. Й. Пасхавер, П. Т. Саблук, А. Чухно, В. В. Юрчишин, О. М. Шпичак та ін. Однак комплексність і багатогранність цієї проблеми потребують подальшого поглибленого її вивчення.

Невирішені частини проблеми. У дослідженнях більшості науковців увага конкретизується на загальних тенденціях формування та розвитку аграрного ринку і меншою мірою приділяється визначенню шляхів підвищення ефективності власне м'ясо-молочної галузі. Адже, незважаючи на сприятливі в Україні умови для розвитку м'ясо-молочної галузі, обсяги виробництва та споживання продукції у розрахунку на одну особу не відповідають раціональним нормам і є значно нижчими порівняно з іншими країнами світу. Саме з цих позицій у сучасних умовах важливо проводити дослідження м'ясо-молочної галузі, враховувати загальні тенденції на рівні держави і досвід зарубіжних країн.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз стану виробництва, реалізації, тенденцій та напрямів розвитку м'ясо-молочної галузі України і країн Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою складовою агропромислового комплексу є сільськогосподарське господарство, одиниця валової продукції якого створює умови для виробництва більше десяти її одиниць в інших галузях економіки країни. Вона сприяє створенню робочих місць у пов'язаних з нею сферах виробництва, розвитку сільських територій, захищає суспільство від негативних наслідків надмірної урбанізації [4]. Загалом за 2012 р. валова продукція сільського господарства держави становила майже 224 млн. грн., причому молочна продукція становила 13,1 %, вирощування худоби та птиці – 15 %, інша продукція тваринництва – 4,9 % від загального обсягу (рис. 1).

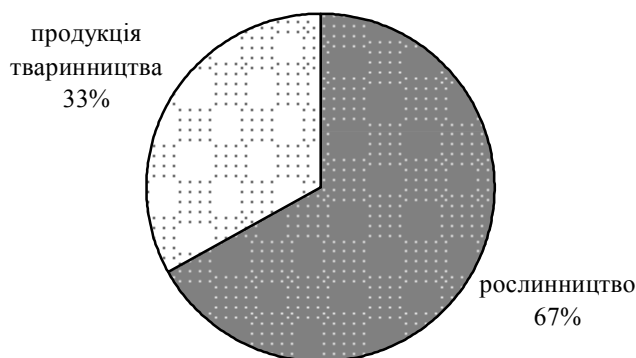

Рис. 1. Структура валової продукції сільського господарства за 2012 рік

Переробні галузі агропромислового комплексу відіграють важливу роль у формуванні продовольчих ресурсів України та її регіонів. Однією з найбільш проблемних ланок агропромислового ринку є ринок м'ясо-молочних продуктів. Молочне скотарство як основна галузь з виробництва молока і м'яса відіграє провідну роль у забезпеченні потреб населення продуктами харчування.

Динаміку виробництва основних видів продукції тваринництва України протягом 2000 – 2012 рр. зображено на рис. 2.

Загальний обсяг виробництва м'яса у забійній вазі в Україні у 1990 – 2000 рр. скоротився майже вдвічі – з 3,43 до 1,6 тис. т внаслідок падіння рівня рентабельності вирощування худоби та птиці, скорочення поголів'я, встановлення нераціональної структури поголів'я, переходу до дрібнотоварного виробництва, зростання витрат кормів на виробництво одиниці ваги за одиницю часу [5]. Впродовж 2000 – 2012 рр. загальний обсяг виробництва м'яса зріс з 1,6 до 2,2 тис. т, але при цьому відзначаються зміни у структурі його виробництва за видами.

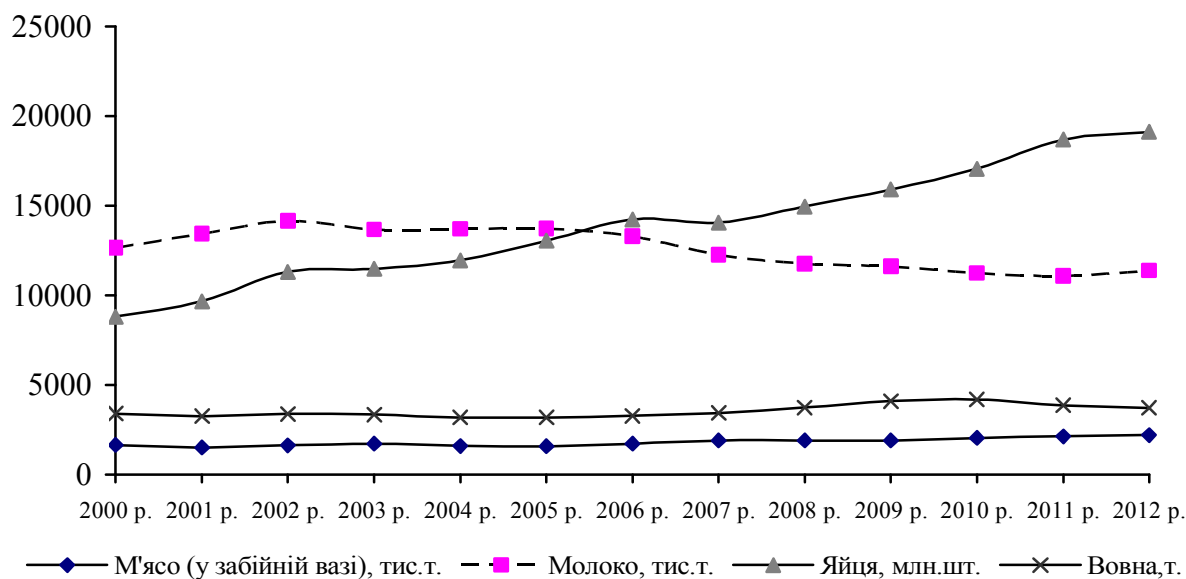

Рис. 2. Динаміка виробництва основних видів продукції тваринництва України протягом 2000-2012 рр.

Результати роботи галузей молокопродуктового підкомплексу є незадовільними; протягом 1990 – 2000 рр. виробництво молока скоротилося з 24,5 до 12,6 тис. т, у 2000 – 2006 рр. намітилося поступове зростання обсягів виробництва – з 12,6 до 13,3 тис. т, хоча це відбувалося на тлі дефіциту молочної сировини та високих закупівельних цін. Загалом ситуація з молочним скотарством у сільськогосподарських підприємствах почала дещо виправлятися, намітилася тенденція до збільшення обсягів виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах. При загальному скороченні поголів'я корів це означало підвищення їх продуктивності. У 2007 – 2012 рр. спостерігається поступове зменшення виробництва молока – з 12,3 до 11,4 тис. т, що було зумовлено необґрунтованими трансформаційними перетвореннями в аграрному секторі економіки, неадекватною ціновою політикою та безсистемною підтримкою галузі з боку держави в умовах глибокої фінансово-економічної кризи.

Рекомендована норма споживання в середньому за рік на душу населення молока і молочних продуктів становить 380 кг (у перерахунку на молоко), м'яса – 80 кг (табл. 1).

Таблиця 1

Рекомендовані норми і фактичне споживання на душу населення продукції тваринництва в Україні

Показники	Рекомендовані норми споживання	1995	2000	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Продукція тваринництва, грн.		1506	1183	1305	1383	1443	1422	1411	1477	1534	1559	1563
- Виробництво м'яса і м'ясопродуктів на одну особу в рік, кг	80	45	34	34	34	37	41	41	42	45	47	48
- Виробництво молока на одну особу в рік, кг	380	335	257	289	291	284	264	254	252	245	243	249
- Виробництво яєць на одну особу в рік, шт.	283	183	179	252	277	304	302	323	345	372	409	419

Саме ці показники є відправними при плануванні та розробці Програми розвитку скотарства. На даний час фактичне споживання молока і м'яса наполовину менше проти зазначеного. Значне скорочення споживання продуктів скотарства обумовлено різким зменшенням обсягів їх виробництва, а також низькою купівельною спроможністю значної частини населення і відносно обмеженою місткістю внутрішнього ринку.

На початку 90-х років в Україні в усіх категоріях господарств вироблялося 24,5 млн. т молока, 75–80 % з якого перероблялося на вітчизняних молочних підприємствах. Майже вся ця продукція споживалась населенням України, і споживання молока і молочних продуктів на душу населення тоді становило 373 кг. Це, по суті, є науково обґрунтованою нормою споживання.

У 2000 р. в Україні всіма категоріями господарств вироблено лише 12,6 тис. т молока, або 55 % від того, що вироблялося 12 років тому. Виробництво молока зменшилось на 11,9 тис. т, а споживання на душу населення становило близько 257 кг. По суті, в Україні споживається молока і молочних продуктів тільки 55 % від науково обґрунтованої норми [6, 7].

Споживання м'яса і м'ясопродуктів в Україні із розрахунку на одну особу за 1995 – 2011 рр. поступово зростає з року в рік, дуже повільно наближаючись до фізіологічної норми споживання – 80 кг м'яса і м'ясопродуктів. У 1990 р. споживання м'яса і м'ясопродуктів населенням становило 101 % від норми споживання. За період 1995 – 2011 рр. споживання м'яса і м'ясопродуктів зменшилось у 2,3 рази і в 2011 р. становило 47 кг із розрахунку на одну особу, що становить 48,8 % нижче раціональної норми споживання. Це приблизно у три рази менше, ніж у розвинених європейських країнах (Англія, Франція, Австрія, Німеччина та ін.).

Споживання м'яса та м'ясопродуктів на одну особу на рік відповідає встановленим рекомендованим нормам лише на 64 %. Споживання молока відповідає встановленим рекомендованим нормам споживання на одну особу лише на 75 %. Лише споживання яєць перевищує норму на 10 %.

Проведений автором статистичний аналіз ринку продукції тваринництва свідчить про те, що за останні роки виробництво м'яса та м'ясопродуктів мало нестабільний характер, що обумовлено значним скороченням поголів'я великої рогатої худоби. Для особистих підсобних господарств та сільськогосподарських підприємств вкладення у вирощування ВРХ не дають можливості отримати прибуток у короткі строки і загалом є малорентабельними. Натомість в останні роки збільшилось виробництво м'яса птиці, незважаючи на те, що ціни на нього залишаються стабільними, тоді як ціни на свинину, яловичину та телятину збільшилися приблизно у два рази.

Отже, проблема споживання населенням України молока і молочних продуктів, м'яса і м'ясопродуктів у рекомендованих нормах залишається гострою. Імпорт цих продуктів не компенсує істотного зниження обсягів вітчизняного виробництва. Нині значно менше, ніж у розвинених країнах світу в Україні виробляється продукції тваринництва на 100 га сільськогосподарських угідь і ріллі. Надій молока на корову, середньодобові прирости великої рогатої худоби і свиней значно нижчі, ніж потенційні можливості вітчизняних порід тварин [6, 7].

Основною причиною зменшення обсягів виробництва молока і м'яса за останні роки є скорочення поголів'я великої рогатої худоби (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка чисельності поголів'я худоби та птиці в Україні протягом 2000-2012 рр.

Показники	Рік								
	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Поголів'я худоби, на кінець року, тис. голів									
Велика рогата худоба	10625,5	6902,9	6514,1	6175,4	5490,9	5079	4826,7	4494,4	4425,8
у т.ч. корови	5431	3926	3635,1	3346,7	3095,9	2856,3	2736,5	2631,2	2582,2
свині	10072,9	6466,1	7052,8	8055	7019,9	6526	7576,6	7960,4	7373,2
вівці та кози	1884,7	1754,5	1629,5	1617,2	1678,6	1726,9	1832,5	1731,7	1739,4
Поголів'я птиці, на кінець року, млн. голів									
Птиця	126,1	152,8	162	166,5	169,3	177,6	191,4	203,8	200,8

Джерело: складено автором за статистичним збірником «Тваринництво України 2012 рік», «Статистичний щорічник України 2012 рік».

Виходячи з даних Держслужби статистики, у 2012 р. в Україні налічується лише 2582,2 тис. корів, тоді як у 2000 р. – 5431 тис. корів. При цьому, на сьогоднішній день темпи цього зниження у сільськогосподарських виробників вищі, ніж у власних присадибних господарствах.

Основними причинами, що призвели до негативних наслідків у тваринництві, можна назвати такі: низький рівень закупівельних цін на продукцію тваринництва; залежність від низької платоспроможності населення; морально застарілі технологічні й технічні засоби виробництва, що обумовлюють високу собівартість продукції тваринництва; імпорт в Україну продуктів харчування тваринного походження низької якості, що робить неконкурентоспроможною на внутрішньому ринку аналогічну українську продукцію; відсутність кредитної політики для товаровиробників, спрямованої на оновлення основних засобів виробництва; недостатня ефективність фінансово-економічного механізму державної підтримки тваринництва; слабкий рівень інтеграційних процесів з розвиненими країнами, що уповільнює використання в Україні ефективних систем сільського господарства; відсутність організаційно-економічних механізмів регулювання взаємовідносин у ланцюгу «виробництво-заготівля-переробка-торгівля», що призводить до непропорційного розподілу доходів між його учасниками; невідповідність системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для галузі тваринництва потребам її інноваційного розвитку [2; 3].

Внаслідок цих негативних факторів величезний економічний потенціал галузі не використовується у повному обсязі.

У регіональному аспекті одним із пріоритетних напрямів у зовнішньоторговельній діяльності України є співробітництво з країнами СНД, що обумовлено історичними зв'язками, взаємопов'язаністю економік, подібністю економічних проблем. Розрив цих зв'язків означав би грандіозний спад в українській економіці, втрату величезних ринків, майже повну переорієнтацію цілих галузей промисловості. Навіть часткове здійснення таких змін вимагає величезної фінансової допомоги з-за кордону, а отже – збільшення зовнішнього боргу країни.

Основними виробниками яловичини є США, Китай, Канада, Австрія та Росія (табл. 3).

США забезпечували у 2012 р. 16,4 % світового виробництва яловичини. Виробництво яловичини в ЄС у 2012 р. зменшилось майже на 48 %. Зниження виробництва стало наслідком стійкого скорочення поголів'я ВРХ, що спостерігається в ЄС останніми роками. Крім того, виробництво яловичини в ЄС скорочуватиметься й надалі, з щорічним прогнозованим падінням приблизно на 1 %. Обсяг імпорту яловичини в ЄС у 2012 р. знизився на 6,4 %; на це вплинули: обмежені світові ресурси, млявий внутрішній попит, відносно слабкий євро тощо. За даними Єврокомісії, загальне виробництво м'яса в ЄС (у тому числі яловичини) у 2012 р. скоротилося на 6 % [1].

Таблиця 3

Виробництво продукції тваринництва у світі

Країни	Яловичина (млн. т)			Свинина (млн. т)			М'ясо птиці (тис. т)		
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
1. США	12,046	12,163	12,286	10,186	10,164	10,135	16222	16234	16243
2. Росія	1,727	1,7143	1,708	2,260	2,253	2,241	1975	1983	1992
3. Канада	1,272	1,284	1,278	2,331	2,344	2,347	12637	12624	12536
4. Китай	6,554	6,573	6,594	51,681	51,738	51,883	12500	12533	12632
Країни ЄС									
5. Австрія	2,108	2,083	2,015	3,165	3,178	3,232	9368	9377	9384
6. Франція	1,550	1,567	1,637	3,036	3,043	3,058	9135	9234	9565
7. Німеччина	1,208	1,183	1,196	5,488	5,532	5,538	4332	4356	4245
8. Італія	1,075	1,053	1,063	1,668	1,669	1,673	11335	11245	11186
9. Велика Британія	0,908	0,932	0,954	1,234	1,367	1,432	2345	2355	2436

Джерело: за даними FAOSTAT.

На світовому ринку м'яса частка свинини є найбільшою. Зокрема, у 2012 році 37 % виробленого в світі м'яса припадало саме на свинину. Споживання свинини на душу населення в Данії становить 81 кг, Іспанії – 76, Німеччині – 56, Угорщині – 45, Російській Федерації – 18,5 кг. Найбільшим експортером свинини є Китай, а останніми роками також Канада, США, Бразилія, Росія. Серед основних виробників м'яса птиці за підсумками 2010 – 2012 рр., є США, Китай та ЄС. Із США імпортуються переважно курячі стегенця, популярні у населення з доходом, нижчим середнього рівня. Їх експорт із США має знизитися на 5 % в результаті прогнозованого зростання їх виробництва в Росії та Китаї. Росія, країни ЄС і Японія є найбільшими покупцями м'яса бройлерів. Ввезення їх в Росію скоротиться, оскільки російське птахівництво завдяки фінансовій підтримці зростає швидше, ніж споживання. М'ясо домашньої птиці на зазначених ринках користується найбільшою популярністю,

тому що воно універсальне в споживанні і на нього не існує ніяких релігійних заборон. Україна має всі необхідні передумови для завоювання гідного місця на світовому ринку м'яса птиці, зокрема як експортера цієї продукції [1].

На сьогоднішній момент у світі щорічно виробляється близько 750 млн. т. молока, з них близько 638 млн. т (85 %) – коров'ячого, як свідчать дані найбільшого світового дослідницького центру молочного виробництва IFCN Dairy Network.

В останні 30 років світове молочне виробництво стабільно зростає – в середньому на 1-2 % на рік. Найбільшим виробником молока є США: у 2012 р. – 282 млн. т. Друге місце займає Індія: у 2012 р. – 168,5 млн. т, при цьому лівова частка продукції споживається всередині країни. В останні роки виробництво зросло завдяки розвитку кооперативів. Третє місце займає Китай: у 2012 р. – 116,7 млн. т. Четверте і п'яте місця розділили Бразилія: у 2012 р. – 99,8 млн. т та Німеччина: у 2012 р. – 92,1 млн. т. Шосте місце займає Російська Федерація: у 2012 р. – 8,6 млн. т (табл. 4).

Таблиця 4

Виробництво молока у світі, млн. т

Країни	Рік					
	2000	2008	2009	2010	2011	2012
Україна	324612,0	322165,5	306553,1	297306,7	287220,9	301454,1
1. США	2356715,8	2675686,2	2666420,2	2716159,6	2764243,6	2821967,6
2. Індія	1028771,4	1554375,8	1628958,4	1713308,5	1669526,3	1685129,4
3. Китай	258199,2	1109633,5	1098080,2	1114057,7	1141456,7	1167716,6
4. Бразилія	629592,0	878640,8	898565,7	948923,1	991577,1	998009,5
5. Росія	838584,4	856057,6	881878,8	853003,9	857294,7	860368,5
6. Німеччина	848262,9	864323,3	879284,1	893314,6	915383,0	921108,2
7. Франція	748529,7	723196,9	695871,0	716549,3	748044,3	726251,6
8. Туреччина	272492,9	351230,8	361470,0	387534,3	430719,9	498605,9
9. Велика Британія	444062,8	421875,2	426025,6	432859,8	425932,0	427024,2
10. Польща	349782,9	375262,1	375945,2	370688,4	374903,7	382829,3
11. Італія	359163,4	351253,0	328609,3	326727,8	326074,1	329210,9
12. Канада	254672,9	254017,6	256305,0	257231,8	262131,2	263691,5

Джерело: за даними FAOSTAT.

Якщо розглядати Євросоюз як єдиний молочний ринок, то він виявиться найбільшим виробником у світі. Найбільшим експортером молока у світі є Нова Зеландія – на її частку припадає 30,5 % світового ринку, за нею йде ЄС (22,7 %), третє місце займає Австрія (8,4 %), четверте – США (6,9 %).

Середнє щорічне споживання молока на душу населення становить приблизно 105 кг. Найбільше молока споживають в Азії – 39 % від усього світового виробництва, однак на душу населення там припадає лише 67 кг на рік. На другому місці знаходяться європейські країни, які споживають 29 % молочної продукції, третє місце (13 %) займають країни Північної Америки.

Держава-лідер зі споживання молока в світі – Фінляндія (близько 350 кг на людину щорічно), у світі мало країн з таким рівнем споживання. В Європі це скандинавські і німецькомовні країни, а також Литва і Білорусь. У Російській Федерації споживання молока вище середньосвітового – 250 кг на рік на людину, тоді як в 1990 р. воно перебувало на рівні сьгоднішньої Фінляндії. У Китаї – приблизно 30 кг. У той же час обидві країни стабільно є провідними імпортерами молочної продукції (5,7 і 7,9 % відповідно).

Одним із пріоритетних напрямів розвитку м'ясо-молочної галузі України, на нашу думку, є забезпечення інтеграції нашої держави до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в Європейському Союзі. Адже, як свідчить досвід інших країн, а саме Польщі й Угорщини, вступ до ЄС зумовив інтенсивне використання інновацій в аграрній сфері, що забезпечило поліпшення безпеки і якості сировини та заміну стандартів на всю м'ясо-молочну продукцію. В Румунії та Болгарії за фінансової підтримки держави були створені спеціальні фонди для стимулювання екологічного виробництва у тваринництві та поліпшення якості продукції.

Було заявлено про закриття ферм і переробних підприємств, що використовують застаріле обладнання і виробляють неекологічну молочну продукцію, яка не відповідає нормам ЄС. Внаслідок цього різко зменшилася кількість дрібних товаровиробників, які не в змозі були застосовувати сучасні технології та забезпечити дотримання нових високих екологічних та технологічних вимог щодо якості продукції [8–11].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для вирішення питання ефективного розвитку м'ясо-молочної галузі потрібна значна фінансова підтримка, яка в Україні значно нижча порівняно з країнами Європейського Союзу. Оскільки виробництво м'яса і молока в Україні за часів реформування аграрного сектора з потужних м'ясо-молочних товарних ферм і комплексів, із можливістю застосування найновітніших промислових технологій, змістилося на особисті підсобні господарства з примітивними умовами утримання худоби, недотриманням санітарних та гігієнічних норм, то зменшення кількості дрібних виробників м'яса і молока і збільшення кількості великих ферм, де будуть застосовуватися сучасні технології екологічного виробництва, – це майбутнє м'ясо-молочної галузі України, що підтверджує й досвід країн-членів Європейського Союзу. Отже, м'ясо-молочне виробництво вимагає в аграрно-промисловому комплексі розробки нових підходів до стратегії аграрної політики, спрямованої на формування продовольчої безпеки країни, пріоритетності розвитку сільського господарства, докорінну перебудову економічних, соціальних і правових відносин на ринку м'ясо-молочної продукції, свободу підприємництва та формування досконалого конкурентного середовища.

Список використаної літератури

1. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України : [монографія / М. В. Гладій, П. Т. Саблук, Н. Г. Копитець та ін.]. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. – 354 с.
2. Коляденко С. В. Організаційно-економічні засади виробництва тваринницької продукції в Україні / С. В. Коляденко // Сталый розвиток економіки. – 2011. – № 9. – С. 6–10.
3. Орлова-Курилова О. В. Проблемні аспекти розвитку галузі тваринництва та шляхи їх розв'язання / О. В. Орлова-Курилова // Збірник наукових праць Луганського національного аграрного університету. – Луганськ : ЛНАУ, 2010. – № 61 (84). – С. 373.
4. Романишин О. В. Регіональні особливості розвитку м'ясо-молочної промисловості / О. В. Романишин // Інноваційна економіка. – 2011. – № 23. – С. 104–108.
5. Саблук П. Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С. 19–37.
6. Тваринництво України за 2012 рік : стат. зб. / [за ред. Н. С. Власенко] / Держ. комітет статистики України, 2013. – 212 с.
7. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Держ. комітет статистики України; [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Консультант, 2013. – 559 с.
8. OECD-FAO Agricultural Outlook 2007–2016. – Geneva: OECD/FAO, 2007. – P. 26–27; Prospects for Food and Nutrition [електронний ресурс] <http://www.fao.org>.
9. World Tariff Profiles 2012. – Geneva : WTO, ITC, UN, 2013. – P. 220.
10. www.fao.org/production.
11. www.fao.org/trade/.

References

1. Hladij, M. V., Sabluk, P. T., Kopytets', N. H. et al. (2012) The development of meat product subcomplex of Ukraine. Kyiv, Instytut ahrarnoi ekonomiky, 354 p.
2. Koliadenko, S. V. (2011) Organizational and economic principles of stock-raising production in Ukraine. *Stalyj rozvytok ekonomiky*, (9), pp. 6–10.
3. Orlova-Kurylova, O. V. (2010) Problem aspects of the development of stock-raising industry and the ways of their solving. *Zbirnyk naukovykh prats' Luhans'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu*, vol. 61 (84), p. 373.
4. Romanyshyn, O. V. (2011) Regional peculiarities of the development of meat and dairy industry. *Innovatsijna ekonomika*, (23), pp. 104–108.
5. Sabluk, P. T. (2008) Problems of ensuring incomes of factory-farm production in Ukraine at postindustrial period. *Ekonomika APK*, (4), pp. 19–37.
6. Stock-raising of Ukraine (2012): statistical collection. Derzhkomstat Ukrainy. Kyiv, 212 p.
7. Statistical yearbook of Ukraine for 2012 (2013). Derzhkomstat Ukrainy. Kyiv: Konsul'tant, 559 p.
8. OECD-FAO Agricultural Outlook (2007–2016) (2007). Geneva: OECD/FAO, pp. 26–27. Prospects for food and nutrition [Internet]. Available from: <<http://www.fao.org>>
9. World Tariff Profiles 2012 (2013). Geneva : WTO, ITC, UN, p. 220.
10. <www.fao.org/production>
11. <www.fao.org/trade/>

Стаття надійшла до редакції 17.04.2014.

Відомості про автора

О. В. Тополевська, аспірант кафедри менеджменту інноваційної діяльності та державного управління, Чернігівський національний технологічний університет.